

УДК 656.7

Е.Д. Дмитренко, О.Г. Безверха

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ В РИНКОВИХ УМОВАХ

Визначено основні методологічні основи управління витратами та встановлено напрямки оптимізації їх структури, що дозволять ефективніше використовувати економічні ресурси підприємства, знизити собівартість продукції та максимізувати прибуток. Ключові слова: виробництво, продукція, витрати.

Определенно основные методологические основы управления расходами и установлены направления оптимизации их структуры, которые позволят эффективнее использовать экономические ресурсы предприятия, снизить себестоимость продукции и максимизировать прибыль. Ключевые слова: производство, продукция, расходы.

Certainly basic methodological government charges bases and directions are set optimizations of their structure, which will allow more effective to use the economic resources of enterprise, cut production cost and to grow an income. Keywords: production, products, charges.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Головною метою підприємства в ринкових умовах є підвищення конкурентоспроможності виробництва та досягнення максимального прибутку, величина якого визначається як різниця доходу від реалізації товарів і поточних витрат на їх створення і збут, тому важко переоцінити роль аналізу витрат та управління ними. Сучасні умови господарювання та підвищення ролі новітніх технологій у світі висувають нові вимоги до системи управління витратами. Існує декілька основних причин, які змушують організації постійно працювати над оптимізацією своїх поточних витрат та шукати шляхи економії ресурсів: створення додаткових грошових резервів для інвестування у власний розвиток, необхідність зменшення собівартості продукції або послуг для зміцнення конкурентних позицій підприємства на ринку, а також збільшення обсягів виробництва продукції.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження структури витрат та методів їх оптимізації знайшло відображення у наукових роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, серед яких: А.Чандлер, В.Панасюк, А.Юданов, А.Пилипенко, В.Лебедев, А.Тимохов, О.Амосов, С.Архієреєв, Т.Резнікова, А.Захаров, А.Зокін, Е.Гончарова, В.Палій, Н.Єгорова, І.Романенко, О.Турчинов, С.Ніколаєва, А.Бородкін, А.Гальчинський, В.Торопов, В.Петрова, К.Філіппов, Б.Мігалатий, Е.Брігхем, Дж.Шанк та інші.

Постановка завдання. Актуальність та висока соціально-економічна значущість проблеми управління витратами зумовлює необхідність подальшого дослідження та визначення оптимальної структури граничних витрат, їх ролі в розширенні виробництва та максимізації прибутку.

Методика дослідження. В ході дослідження передбачається використання як загальнонаукових, так і спеціальних методів. Доцільним є використання аналізу та синтезу, порівняння, узагальнення та групування витрат,

а також регресійний та кореляційний аналіз для прогнозування динаміки витрат підприємства.

Виклад основного матеріалу. За економічною сутністю витрати є грошовим вираженням витрачених за певний період чинників виробництва, необхідних для здійснення підприємництвом своєї виробничої і реалізаційної діяльності, тобто витрат різних ресурсів (праці, сировини, матеріалів, основних засобів, фінансових ресурсів) у процесі виробництва, обігу і розподілу продукції, також до витрат варто відносити втрачені економічні вигоди, пов'язані з упущеною можливістю найоптимальнішого застосування своїх ресурсів.

Під поточними витратами зазвичай розуміють ті витрати підприємства, що пов'язані безпосередньо із виконанням підприємством своєю основної функції – виготовлення продукції, і відносять до них витрати на придбання сировини, основних та допоміжних матеріалів, оплату праці, загальновиробничі та накладні витрати. Поточні витрати майже завжди здійснюються в натуральній та грошовій формах. Але для оцінювання результатів діяльності підприємства вирішальною є грошова оцінка витрат, оскільки лише вона виражає вартість продукції.

В ринкових умовах управління поточними витратами як засіб досягнення високого економічного результату виробничо-господарської діяльності підприємства орієнтується не тільки на їх зниження, а й на зростання прибутку і забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Теоретичним підґрунтям управління витратами має стати маржинальний підхід, в якому взаємопов'язане економічний і бухгалтерський підходи до грошової оцінки витрат і прибутку, а також розроблено критерії підвищення ефективності господарської діяльності підприємства та оптимізації використання факторів виробництва. В той же час особливістю витрат як об'єкта управління є динамізм, що створює певні проблеми під час їх оцінювання й аналізу.

При стратегічному і поточному плануванні діяльності підприємства, зниження поточних майбутніх витрат та ефективність використання його ресурсів досягаються завдяки створенню комплексного методичного забезпечення, до якого варто включити: аналіз беззбитковості виробництва, маржинальний аналіз витрат і прибутку, функціонально-вартісний та техніко-економічний аналіз.

Планування поточних витрат здійснюється за допомогою нормативного методу шляхом розроблення бюджету потреб у матеріалах, бюджету загальновиробничих витрат, бюджету прямих витрат на оплату праці, бюджету витрат на збут, бюджету виробничої собівартості продукції, бюджету загальногосподарських витрат на базі бюджету реалізації продукції.

Для ефективного управління витратами велика роль надається формуванню адміністративно-управлінських та виробничих центрів відповідальності, які безпосередньо впливають на витрати ресурсів у натуральному вираженні, а також на їх види, величину, структуру, рівень і динаміку.

Під час проведення аналізу витрат підприємства варто враховувати обсяги та структуру випуску продукції, ефективність використання персоналу підприємства та основних фондів, а також рівень собівартості продукції, що дозволить чітко встановити джерела покриття та ефективність використання грошових коштів підприємства і визначити основні заходи для їх оптимізації.

Для визначення повної структури та обліку витрат їх розподіляють на дві основні групи: перша група витрат включається до собівартості реалізованої продукції, а друга обліковується відокремлено.

До першої групи відносять витрати на придбання сировини і матеріалів, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизацію та інші операційні витрати. До другої ж відносяться адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати.

Облік витрат – відображення витрат, що здійснюються на підприємстві протягом певного періоду, пов'язаних з процесами постачання, виробництва і реалізації в розрізах, що формують собівартість готової продукції.

Таке відображення забезпечує отримання вичерпаної інформації, необхідної для того, щоб управляти витратами підприємства, оцінювати його діяльність шляхом визначення фінансових результатів, визначати оптимальну структуру витрат та впроваджувати методи по їх зниженню

Існують три загальні методи обліку витрат, які забезпечують досягнення визначеної мети та вирішення конкретного завдання: нормативний, оперативного контролю та фактичної собівартості. Ці методи повинні бути гнучкими, простими у використанні і дозволяти в оперативному порядку отримати необхідну інформацію. При цьому оперативність інформації значно важливіша від точності, оскільки своєчасний вплив на рівень виробничих витрат і формування собівартості продукції можливий при такій організації і методології обліку, при якій причини змін собівартості, допущення перевитрат і отримання економії засобів розкривається не тільки шляхом наступного вивчення звітних калькуляцій, але й щоденно в самому процесі господарської діяльності на підставі первинної документації і поточних облікових записів.

Для підвищення об'єктивності та результативності аналізу відхилень варто використовувати вдосконалену класифікацію факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливають на поточні витрати: їх можна розподілити за ознакою можливості контролю з боку керівництва підприємства. До факторів, які не можна контролювати, віднесено економічні й політичні фактори зовнішнього середовища непрямого впливу, а також законодавчі та нормативно-правові фактори зовнішнього середовища прямого впливу. До факторів, що частково можна контролювати, варто віднести фактори збуту та постачання, природні фактори зовнішнього середовища прямого впливу. Фактори, що контролюються повною мірою, включають організаційні та конструкційні внутрішньовиробничі фактори.

Для обґрунтованого управління витратами та комплексного здійснення їх оптимізації необхідно забезпечити керівників релевантною інформацією та організувати комунікації між ними, що вимагає створення інформаційної

системи управління витратами. В ринкових умовах функціональної підсистемою інформаційної системи управління витратами виступає управлінський облік, що виконує функції надання апаратові управління спеціально підготовленої інформації для прийняття рішень та її руху між рівнями управління.

З урахуванням усіх вищенаведених особливостей, після проведення комплексного аналізу витрат і прибутку підприємства, можна навести наступні заходи, щодо оптимізації витрат та підвищення прибутковості підприємства:

1. Підвищення технічного рівня виробництва, яке забезпечується впровадженням нової, прогресивної технології, застосуванням нових видів сировини і матеріалів; використанням інноваційної техніки та обладнання; автоматизацією і механізацією виробничих процесів.

2. Вдосконалення організації виробництва і праці за рахунок зміни форм і методів праці, вдосконалення апарату управління, скорочення витрат на нього, а також зниження транспортних витрат.

3. Зміна обсягу і структури продукції. Це зміна номенклатури і асортименту; зниження матеріаломісткості і трудомісткості продукції.

4. Поліпшення використання природних ресурсів, застосування більш дешевих матеріалів, повторне їх використання, безвідходні технології виробництва.

5. Введення і освоєння нових цехів, виробництв і виробничих одиниць, диверсифікація виробництва.

6. Використання альтернативних методів зниження витрат: розмежування витрат на виробництво нестандартної продукції і продукції вищої якості; застосування єдиної системи калькулювання витрат на всіх стадіях життєвого циклу продукції; чітке виділення витрат на управління, підготовку і оновлення процесу виробництва і т.д.

7. Вивчення причин браку та зниження собівартості за рахунок скорочення витрат від браку і інших непродуктивних витрат, що дасть можливість скорочення і більш раціонального використання відходів виробництва.

Висновки. Успішне функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання залежить від управління витратами, у процесі якого приймаються рішення, спрямовані на підвищення ефективності його виробничо-господарської діяльності, конкурентоспроможності й прибутковості.

Особливості витрат як об'єкта управління полягають в їхній різноманітності, постійному змінненні під впливом зовнішнього і внутрішнього середовища, різній динаміці у різні періоди часу. Усе це призводить до ускладнення точного кількісного оцінювання величини, динаміки, рівня витрат, визначення впливу витрат на економічні результати діяльності підприємства та методи їх оптимізації. Ефективність планування і контролю рівня витрат залежить також від своєчасного забезпечення релевантною інформацією всіх рівнів управління витратами.

Для вирішення задач одержання максимально можливого прибутку та зниження рівня поточних витрат розроблено заходи, щодо оптимізації витрат

підприємства на базі маржинального аналізу витрат і прибутку, що сприяють зростанню ефективності виробничої діяльності завдяки зниженню витрат.

Всі ці заходи дозволять збільшити обсяг продажів і понизити собівартість продукції, що дозволить підприємству вкладати засоби, що звільнилися, в розвиток та розширення власного виробництва, що в свою чергу відкриє нові можливості для впровадження нової техніки та підвищення ефективності виробництва та, як наслідок, підвищення рівня прибутковості підприємства в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варналій З.С. Основи підприємництва: [Текст] Навч. посіб. – 3-тє вид., випр. і доп. – К.: Знання-Прес, 2006. – 350 с.
2. Манів З.О., Луцький І.М. Економіка підприємства: [Текст] Навч. посіб. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2006. – 580 с.
3. Примак Т.О. Економіка підприємства: [Текст] Навч. посіб. – 4-те вид., стер. – К.: Вікар, 2006. – 219 с.
4. Савчук В.П. Финансовый менеджмент. [Текст] Практическая энциклопедия. – К: ИД «Максимум», 2008. – 884 с.